

TÜRKİYE’NİN ÜRETİM ve DIŞ TİCARET YAPISINDA DÖNÜŞÜM:
KÜRESEL YÖNELİMLER ve YANSIMALAR
RAPOR ELEŞTİRİSİ

F. Özlem ÖZKAN*

“Türkiye’nin Üretim ve Dış Ticaret Yapısında Dönüşüm: Küresel Yönelimler ve Yansımalar” başlıklı çalışma Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği-Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası-Ekonomik Araştırma Forumu ortak yayını olarak hazırlanmıştır. Gümrük Birliği sonrasında üretim ve dış ticaret yapısındaki değişimi inceleyen 166 sayfalık bu çalışma, Zafer Yükseler ve Ercan Türkan tarafından güncellenmiş ve Şubat 2008 de yeniden yayımlanmıştır. Çalışmaya, “TÜSİAD-T/2008-02/453” yayın numarasıyla ulaşılabilmektedir.

“Küresel ekonomiye entegrasyon sürecinde büyüme dizisi” kapsamında hazırlanan “Türkiye’nin Üretim ve Dış Ticaret Yapısında Dönüşüm: Küresel Yönelimler ve Yansımalar” başlıklı çalışma beş ana bölümden oluşmakta ve her bölüm kendi içerisinde alt bölümlere ayrılmaktadır. Birinci bölümde, sektörler itibariyle dış ticaret yapısındaki dönüşümden bahsedilmektedir. İkinci bölüm imalat sanayinde üretimin yapısı ve ithalata bağımlılığı konularını içermektedir. Üçüncü ve dördüncü bölümlerde, sırasıyla, küresel eğilimlerin üretim ve dış ticarete yansımaları ile dış ticaret dengesini etkileyen konjonktürel faktörler incelenmektedir. Son bölüm ise sektörel gelişme ve uyumun dış ticarete etkileri konularından oluşmakta ve çalışma genel bulgular ve değerlendirmeler ile son bulmaktadır.

Türkiye ekonomisinin son 10 yıllık gelişimine bakıldığında önemli bir dönüşüm sürecinden geçtiği görülmektedir. Gümrük Birliği, Asya ve Rusya Federasyonu krizleri, 2001 yılı ekonomik krizi ve sonrasında uygulanan ekonomik program, Asya-Pasifik bölgesinde bir dünya üretim üssünün oluşması, enerji fiyatlarındaki dalgalanma, çapraz kur gelişmeleri ve TL’nin değerinde yaşanan gelişmeler bu dönüşümün temel eksenlerini oluşturmuştur.

1996 yılında Gümrük Birliği’nin yürürlüğe girmesi ve sonrasında ulusal ve uluslararası düzeyde meydana gelen gelişmeler, başta dış ticaret olmak üzere ekonominin çeşitli alanlarında önemli dönüşümlere yol açmıştır. Son yıllarda Çin’in artan ölçüde dünya ekonomisine entegre olması ve bu bölgenin dünya üretim merkezine dönüşmesi, özellikle 2000 yılı sonrasında imalat sanayi ürünleri ticaretinde yeni eğilimleri ortaya çıkarmıştır. Bu global eğilimlerin yanısıra, 2001 krizi ve sonrasında uygulanan yapısal reform ağırlıklı programlar, ekonomide temel bir dönüşüme yol açmış ve ekonomide görece istikrarın sağlanmasına katkıda bulunmuştur. Ancak, bu dönüşüm süreci dış ticaret açığının yükselmesi, yüksek büyümeye karşın işsizlik oranının düşürülebilmesi ve rekabet gücü kayıpları gibi sorunların ortaya çıkmasına da yol açmıştır. Son yıllarda global eğilimlerin giderek belirginleşmesi ve aynı dönemde yerel paranın değerlendirilmesi ise sözkonusu sorunların iyice su yüzüne çıkmasına neden olmuştur.

Türk ekonomisinin üretim ve dış ticaret yapısındaki dönüşümü analiz etmeye yönelik olarak hazırlanan bu çalışmanın, üretim ve dış ticaret yapısındaki gelişmelere ilişkin genel bulguları aşağıda ara başlıklar halinde özetlenmektedir.

Dış Ticaret Yapısındaki Gelişmeler ve “İthalatlaşma”

1996-2005 döneminde ihracat performansı, özellikle 2001 krizi ile birlikte ivme kazanmış ve 1996-1999 döneminde ortalama yüzde 13.4 olan ihracat/GSMH oranı, 2003-2007 döneminde yüzde 20.8'e yükselmiştir. Bu dönemde, toplam ihracat içinde tarım ürünlerinin payı azalırken, imalat sanayi ürünlerinin payında düzenli bir artış gözlenmiştir. 2001 krizinde TL'nin değer kaybetmesinin yanısıra, yurtiçi talepteki daralma, firmaları dış piyasalara yönlendirmiş ve imalat sanayi ihracatının bileşiminde de radikal bir dönüşüm gerçekleşmiş ve genellikle yatırım ile ara malı üreten sektörlerin payında artış olurken, tüketim malları üreten sektörlerin payında gerileme meydana gelmiştir.

İhracat performansı ile üretim gelişmelerini karşılaştırabilmek amacıyla Türk ekonomisi için imalat sanayinin alt sektörleri itibariyle “**ihracat/üretim oranı**” ve “**ihracat/arz oranı**” hesaplanmıştır. İlgili sektördeki arz, o sektörün üretim ve ithalatı (ara ve nihai kullanıma giden) toplamı olarak tanımlanmıştır. İhracat/üretim ve ihracat/arz oranları ile ilgili bulguları aşağıdaki gibi özetlemek mümkündür:

İmalat sanayi genelinde 1997 yılında yüzde 15.5 olan ihracat/üretim oranı, 2001 yılında yüzde 26.7'ye, 2007 yılında ise yüzde 39.6'ya yükselmiştir. 2007 yılı itibariyle ortalama ihracat/üretim oranı, yatırım malı üreten sektörlerde yüzde 62.2 iken, bu oran tüketim malları üreten sektörlerde yüzde 44.5, ara malı üreten sektörlerde ise yüzde 24.9 civarındadır.

İhracat/üretim oranının en yüksek olduğu sektörler, giyim ve tekstil sektörleri, motorlu kara taşıtları ve diğer ulaşım araçları sektörleri ile elektrikli makine ve cihazlar sektörüdür. Bu sektörde ortalama ihracat/üretim oranı 2007 yılı itibariyle yüzde 84.3'tür. En düşük ihracat/üretim oranına sahip sektörler ise tütün, mobilya, ağaç ve mantar ürünleri, kağıt ve kağıt ürünleri ile gıda sektörleridir. Bu sektörlerde ortalama oran yüzde 14.7 olarak hesaplanmaktadır.

1996-2007 döneminde, imalat sanayinde ihracat/üretim oranlarında gözlenen olumlu gelişmelerin, ihracat/arz oranlarına büyük ölçüde yansımadağı gözlenmektedir. İhracat/arz oranının en yüksek olduğu sektörler, giyim ve tekstil sektörleri ile motorlu kara taşıtları sektörüdür. Bu sektörlerde ortalama ihracat/arz oranı 2007 yılı itibariyle yüzde 62.6'dır. En düşük ihracat/arz oranına sahip sektörler ise tütün, ağaç ve mantar ürünleri, kağıt ve kağıt ürünleri ile kimyasal ürünler sektörleridir. Bu sektörlerde ortalama oran yüzde 9.8 olarak hesaplanmaktadır.

Enerji fiyatlarındaki yükseliş ve Gümrük Birliği'nin etkisiyle, 1996-2007 döneminde toplam ithalatta ve imalat sanayi ithalatında genel bir yükseliş trendi yaşanmıştır. İmalat sanayi ithalatında sözkonusu artışların üretim yapısı üzerine etkilerini görebilmek için, ihracatta olduğu gibi alt sektörler itibariyle “**ithalat/üretim oranı**” ile “**ithalat/arz oranı**” hesaplanmıştır. İthalat arz oranı, ilgili sektörde toplam arz-toplam talep eşitliği varsayımı altında, toplam talebin ne kadarının ithalat tarafından karşılandığını göstermektedir. İthalat/üretim ve ithalat/arz oranları ile ilgili bulguları aşağıdaki gibi özetlemek mümkündür:

1997-2007 döneminde ekonominin gittikçe dışa açılması ve Gümrük Birliği'nin etkisiyle, imalat sanayinde ithalat/üretim oranı, 1998 Rusya Federasyonu ve 2001 finansal krizi dönemi hariç, genelde yükseliş eğiliminde olmuştur. Tüketim malları üreten sektörlerin yer aldığı grupta, ithalat/üretim oranı

1997 yılında yüzde 10.7 iken, bu oran 2001 yılında yüzde 10.1 olmuş, 2007 yılında ise yüzde 24.1'e yükselmiştir. Tekstil ve deri-bavul-ayakkabı sektörlerinde, ithalat/üretim oranlarının hızla arttığı gözlenmektedir. Bu sektörlerde, ihracat/üretim oranlarının yüksekliği dikkate alındığında, sektörlerin ihracat performanslarını sürdürmek ve uluslararası alanda rekabet güçlerini korumak amacıyla yerli girdi yerine ucuz ithal girdi kullanımını tercih ettikleri anlaşılmaktadır.

İmalat sanayi genelinde 1997 yılında yüzde 24.8 olan ithalat/arz oranı, 2001 yılında yüzde 25.4'e, 2007 yılında ise yüzde 39.5'e yükselmiştir. Diğer bir ifadeyle, imalat sanayinde toplam arzın gittikçe artan bir bölümü ithalat tarafından oluşturulmaktadır. Özellikle, bu eğilimin 2003-2005 döneminde belirgin olarak güçlendiği görülmektedir.

En yüksek ithalat/arz oranı yatırım malları üreten sektörlerde görülmektedir. 2007 yılı itibariyle ithalat/arz oranı yatırım malları üreten sektörlerde yüzde 53.1, ara malı üreten sektörlerde yüzde 43.3, tüketim malı üreten sektörlerde ise yüzde 19.5'dir. Tekstil, deri-bavul-ayakkabı gibi ihracatçı sektörler ile kağıt ve kağıt ürünleri sektöründe de toplam arz içinde ithalatın payında belirgin bir artış gözlenmektedir.

İmalat sanayi genelinde, ihracat/arz ve ithalat/arz oranları reel kur endeksi ile karşılaştırıldığında, özellikle ithalat/arz oranının reel kur endeksi ile güçlü bir ilişki içinde olduğu görülmektedir. Genelde TL'nin güçlendiği dönemlerde reel kur endeksindeki yükselişle birlikte, ithalat/arz oranının da arttığı gözlenmektedir.

İthalat ve ihracattaki bu gelişmeler sonucunda 1996 yılında 20.4 milyar dolar açık veren dış ticaret dengesi, krizin yaşandığı 2001 yılında 10.1 milyar dolara kadar gerilemiş, ancak ekonominin tekrar büyüme sürecine girmesi ve enerji fiyatlarındaki artışla birlikte hızlı bir yükselme trendine girerek 2007 yılında 62.8 milyar dolara yükselmiştir. Diğer bir ifadeyle, dış ticaret dengesinin kriz sonrası dönemde giderek bozulduğu görülmektedir. 1996-2007 dönemi dış ticaret dengesi genel olarak değerlendirildiğinde, ekonominin ara malları ve madencilik sektörlerinde artan ölçüde dış ticaret açığı vermeye devam ettiği, tüketim malları grubundan elde edilen dış ticaret fazlasının yavaşladığı ve yatırım malları grubunun dış ticaret açığına katkısının belirgin olarak düştüğü gözlenmektedir. Son yıllarda, dış ticaret dengesinde yaşanan bozulma, sadece enerji faturasındaki gelişmelerden kaynaklanmamaktadır. Dış ticaret dengesindeki bozulma daha çok yapısal nedenlerden kaynaklanmakta, ancak konjonktürel gelişmeler yapısal bu sorunu derinleştirmekte ve çabuklaştırmaktadır. Diğer bir deyişle, Türk ekonomisinde üretim ve dış ticaret yapısı özellikle kriz sonrası dönemde "**ithalatlaşma**"ktadır.

Üretim Yapısında İthalata Bağımlılık

İç talep yapısındaki değişim ve uluslararası rekabet koşulları, imalat sanayi üretiminin alt sektörler itibariyle önemli ölçüde farklılaşmasına neden olmaktadır. Bazı sektörlerde yüksek üretim artışları sağlanırken, özellikle geleneksel ve yerli girdi kullanımının ağırlıklı olduğu sektörlerde durgunluk gözlenmektedir. Sözkonusu üretim farklılaşmaları da imalat sanayinin ithalata bağımlılığını artırıcı bir etki yaratmaktadır. 2003-2007 döneminde imalat sanayi üretim artışı önemli ölçüde hızlanmış ve üretim doğrudan ve dolaylı ithal girdi kullanımının yüksek olduğu alt sektörlerde

yoğunlaşmıştır. Bu dönemde, imalat sanayi genelinde ortalama yıllık üretim artışı yüzde 7 iken, ara malları grubunda yüzde 6.7, yatırım malları grubunda ise yüzde 15 olmuş, tüketim malları grubunda ise üretim sadece yüzde 0.7 oranında bir artış göstermiştir. İmalat sanayi üretim bileşimindeki bu değişimin, doğrudan ve dolaylı ithal girdi kullanımını artırdığı ve dolayısıyla başta ithalat olmak üzere dış ticaret hacminin önemli ölçüde artmasında temel etkenlerden birisi olduğu düşünülmektedir.

Üretimin Uluslararasılaşması: “Endüstri-içi Ticaret”

İmalat sanayi içinde “endüstri-içi ticaret”in gittikçe ağırlıklı bir yapı kazanması üretimin uluslararasılaşması sürecini hızlandırarak ithalata bağımlılığı artırıcı bir diğer unsur olarak karşımıza çıkmaktadır.

“Endüstri-içi ticaret”, belirli bir sektörde birbirinden farklılaştırılmış yapıdaki ürünlerin eş zamanlı olarak ihraç ve ithal edilmesiyle ülkeler arasında karşılıklı olarak iki yönlü ticaretin ortaya çıkmasıdır. Dünya genelinde üretim sisteminin gittikçe uluslararasılaşmasının etkisiyle, ülkeler aynı sektörde artan ölçüde hem ihracat hem de ithalat yapmakta ve endüstri-içi ticaret yaygınlaşmaktadır. Endüstri-içi ticaret (IIT) oranlarına kriz öncesi (1996-2000) ve kriz sonrası (2002-2007) dönemler itibariyle bakıldığında, imalat sanayinde IIT oranının kriz sonrası dönemde önemli ölçüde yükseldiği görülmektedir. Belirgin yükseliş, yatırım malları üreten sektörlerde gözlenmiş ve bu yükselişe en önemli katkı motorlu kara taşıtları, makine ve teçhizat imalatı, haberleşme araçları, radyo ve TV imalatı sektörlerinden gelmiştir.

Türkiye’de son yıllarda gerçekleşen devir-birleşme ve özelleştirmeler sayesinde ölçek ekonomisinin artması, otomotiv ve dayanaklı tüketim malları üretiminde oligopolistik yapının güçlenmesi ve bu sektörlerde önemli bir ürün çeşitliliği ortaya çıkması, bazı sektörlerde yabancı sermayeli kuruluşların hakimiyetinin artması ve ithal girdilerin görece olarak ucuzlamasına katkıda bulunan değerli yerel paranın da firmaları ithal girdi kullanımına yönlendirmek suretiyle, imalat sanayinde endüstri-içi ticareti artıran etkenler olduğu düşünülmektedir. İmalat sanayinin katma değer, ithalat, ihracat ve istihdam performansları incelendiğinde, endüstri-içi ticaretin yaygınlaşmasının ihracat üzerinde olumlu etkide bulunduğu, ancak katma değer ve istihdam açısından olumlu etkisinin gözlenmediği anlaşılmaktadır.

Dış Ticarete Coğrafik Kayma: “Asyalılaşma”

Üretim modelinde ithalata bağımlılığı artıran bir diğer global unsur, Asya-Pasifik bölgesinin dünyanın üretim üssüne dönüşmesi nedeniyle ortaya çıkan cazip fiyatlardır. AB-15 ülkeleri ihracat açısından önemli ticaret partnerimiz olmaya devam ederken, Türkiye’nin ithalat ve dolayısıyla dış ticaret dengesinde Asya ülkelerinin ağırlığı gittikçe artmaktadır. TL’de yaşanan değerlenme nedeniyle “Asya’dan al Avrupa’ya sat” eğiliminin son yıllarda daha da belirginleşmesi, dış ticarete “Asyalılaşma” olgusunu ortaya çıkarmıştır. **Asyalılaşma** etkisinin sanayi sektörlerinin hemen hemen tamamına yaygınlık gösterdiği, daha özelden makine ve ulaşım araçları alt sanayi sektörlerinde bu etkinin belirgin olduğu görülmektedir. Türkiye’nin dış ticaret açığı içinde Asya ülkelerinin gittikçe

ağırlıklı bir yapı kazanmaları, sadece bu ülkelerin rekabet avantajlarından dolayı dünya üretim üssü olmalarından kaynaklanmamakta, aynı zamanda Türkiye'nin bu ülkelere karşı son yıllarda rekabet gücünü kaybetmesinden de kaynaklanmaktadır.

Dış Ticaret Dengesini Etkileyen Konjonktürel Faktörler ve Sektörel Uyum Çabaları

Dış ticaret dengesi, yapısal gelişmelerin yanısıra, **dış ticaret hadlerindeki bozulma, çapraz kur gelişmeleri, tüketici kredilerindeki genişleme ve dış ticaret istatistikleri kapsam değişiklikleri** gibi konjonktürel gelişmelerden de etkilenmiştir. Üretim ve özellikle dış ticaret dengesinde önemli paya sahip, **enerji, otomotiv, dayanıklı tüketim malları ve tekstil ve giyim** sektörlerinde yaşanan mikro gelişmeler ve sektörlerin makro gelişmelere karşı geliştirdikleri uyum çabaları da dış ticaret dengesi üzerinde etkili olmuştur.

Dış ticaret hadleri 1997-1999 döneminde lehe, 2000 yılı ve sonrasında ise aleyhe gelişim göstermiştir. 1996 yılında 20.4 milyar dolar olan dış ticaret açığı 2007 yılında 62.8 milyar dolara yükselmiştir. Bu dönemde, dış ticaret açığında meydana gelen 42.4 milyar dolarlık artışın yüzde 46.1'ini oluşturan 19.6 milyar dolarlık kısmı dış ticaret hadlerindeki bozulmadan kaynaklanmıştır.

Dış ticaret hadlerinin dış ticaret üzerine etkileri, ihracat ve ithalata konu olan ürünlerin dolar cinsi birim fiyatlarındaki değişim ile birlikte çapraz kur etkilerini de içermektedir. 1997-2007 döneminde 126.4 milyar dolarlık ithalat artışının, 10.4 milyar doları çapraz kurlardaki değişimden kaynaklanmıştır.

Genel faiz oranlarındaki gerilemeye paralel olarak, artan rekabet ve karlılık arayışlarının da etkisiyle bankaların esas faaliyet alanları olan kredi faaliyetlerine dönüş çabaları hızlanmıştır. Bu arayış, beraberinde tüketici kredi faiz oranlarının gerilemesini ve buna paralel olarak hanehalklarının ilave tüketim taleplerini gündeme getirmiştir. İlave tüketim talebi dayanıklı tüketim malları, taşıt ve konut alanında daha belirgin olarak ortaya çıkmıştır.

TÜİK, ithalat ve ihracat verilerine 2001 yılından itibaren parasal olmayan altın ticaretini ilave ederken, 2003 yılından itibaren de Irak'la yapılan dış ticaret verileri açıklanmaya başlanmıştır. Son yıllarda, parasal olmayan altın ithalatının önemli boyutlara ulaştığı ve dış ticaret dengesinin 2007 yılında 4.3 milyar dolar açık verdiği görülmektedir. 2001-2007 döneminde, Irak'a yönelik ihracat gerek ambargonun kaldırılması gerek savaş sonrasında Irak'ın yeniden yapılandırılması faaliyetlerinin hızlanmasının etkisiyle önemli bir artış göstermiştir. Böylece, 2003 yılında 716 milyon dolar olan dış ticaret fazlası 2007 yılında 2.2 milyar dolara yükselmiş ve genel dış ticaret açığını azaltıcı etkide bulunmuştur.

Toplam birincil enerji kullanımı içinde, linyit ve hidrolik enerjinin payı gerilerken, genelde ithalata dayalı doğal gaz, petrol ürünü ve taş kömürünün payında sürekli bir artış yaşanmaktadır. Enerji kaynaklarının bileşiminde ithal kaynaklar lehine yaşanan bu gelişmeler, doğal olarak enerji faturasının dış ticaret dengesi üzerine etkilerini de şekillendirmektedir. Artan enerji ithalatının kompozisyonuna bakıldığında ise, toplam enerji ithalatı içerisinde kömür ve ham petrol ithalatının giderek önemini yitirdiği, buna karşılık işlenmiş petrol ürünü ve doğal gaz alımlarının nispi olarak öneminin arttığı görülmektedir. "Al ya da öde" şeklinde özetlenen doğal gaz alım anlaşmalarından kaynaklanan alım zorunlulukları, enerji üretim alternatifleri kaynak bileşenlerini belirgin olarak değiştirmekte, bu değişimin ise dış ticaret dengesi üzerine uzantıları olmaktadır.

Otomotiv sanayi, son yıllarda gerek ihracat gerek ithalat açısından ekonomide belirleyici sektör konumunu kazanmaktadır. Otomotiv sanayi dış ticaret ve üretim yapısı, özellikle 2001 krizi sonrasında özel imalat sanayi genelinden ve kendi geçmiş eğilimlerinden önemli ölçüde farklılaşmaya başlamıştır. 2001 yılı sonrasında yeni yatırımların tamamlanarak devreye girmesi, otomotiv sanayinde kapasite ve üretim miktarının önemli ölçüde artmasını sağlamış ve farklı eğilimlerin ortaya çıkmasına yol açmıştır. 2001 krizi sonrasında taşıt araçları sanayi, verimlilik artışları ve düşük ücret politikası aracılığıyla birim işgücü maliyetlerini düşürmek suretiyle rekabet gücünü korumuş ve özel imalat sanayi geneline göre daha başarılı bir performans göstermiştir.

Dayanıklı tüketim malları sektörünün verdiği dış ticaret fazlası, özellikle 2001 krizi sonrasında giderek belirginleşmiştir. Bu performansa rağmen, İMKB’de işlem gören beyaz eşya sektörü firmalarının maliyet ve satış yapılarına bakıldığında, beyaz eşya sektörünün ithalat ve ihracata oldukça bağımlı bir üretim yapısına sahip olduğu görülmektedir. 2001 krizi ile birlikte yurtiçinde satın alma gücünün önemli ölçüde azalması, yerli firmaları dış pazarlara yöneltmiştir. Bu nedenle, yerli beyaz eşya üreticisi firmalar bu dönemde global ölçekte firma ve markaları satın almışlar, uluslararası üretim ve pazarlama ağını geliştirmişler, bu sayede ürün yelpazesini önemli ölçüde genişletmişler ve uluslararası bir oyuncu haline gelmişlerdir.

Türkiye’de dış ticaret fazlası veren sektörlerin başında tekstil ve giyim sektörleri gelmektedir. Bu sektörlerin yarattığı dış ticaret fazlası nominal olarak artmakla birlikte, Türkiye’nin dış ticaret hacmi içerisindeki payı 2002 ve sonrası dönemde giderek küçülmektedir. Özellikle 2002 yılı sonrasında sektörün ithalatında belirgin bir artış yaşanmaktadır. Giyim sektöründe ithalat/ihracat oranlarındaki kısmi de olsa yaşanan artış, yurtdışında üretilen ve/veya yerli firmalarca yurtdışında üretilen hazır giyim ürünlerinin Türk halkının beğenisine sunulmak suretiyle, Çin başta olmak üzere Asya-Pasifik’te yaşanan fiyat avantajlarının içselleştirilmeye çalışıldığını, diğer bir ifadeyle sektörde bir **ön taşınma**’nın yaşandığını göstermektedir. Ön taşınmayı doğrulayan bir diğer husus, ithalatın ülke kompozisyonundaki değişimdir. Türkiye, 1996 yılında giyim sektörü ithalatının yüzde 73’ünü beş adet Batı Avrupa ülkesinden yaparken, başta Çin olmak üzere Asya I ülkeleri Türkiye’nin giyim sektörü içindeki paylarını 1996 yılındaki yüzde 10’luk seviyesinden, 2007 yılında yüzde 50'lere çıkarmışlardır.

Sonuç

Sonuç olarak, makro ve mikro gelişmeler bir bütün olarak değerlendirildiğinde, imalat sanayinin son 10 yılda üretim ve dış ticaretinde yaşadığı dönüşümü, **“İthalatlaşma”**, **“Uluslararasılaşma”** ve **“Asyalılaşma”** eğilimleri şeklinde özetlemek mümkündür. Bu eğilimlerin etkisiyle imalat sanayinde önemli ölçekte bir dış ticaret hacmi yaratıldığı, ancak bu ticaret hacminin katma değer ve istihdam üzerindeki yansımalarının kısıtlı olduğu görülmektedir. Özellikle, 2001 krizi sonrası dönemde, yerel ve global ölçekteki gelişmeler, eşanlı olarak, Türkiye’nin üretim ve dış ticaret yapısındaki bu dönüşümde etkili olmuştur.

Asya-Pasifik bölgesindeki ülkelerin tetiklediği yeni rekabet ortamı, uluslararası piyasalarda döviz kurları başta olmak üzere görece fiyatlardaki farklılaşmalar, büyük ölçekli şirketlerimizin global aktörler haline gelmesi, devir-birleşmeler-satın almalar nedeniyle ölçek ekonomisinde yaşanan gelişmeler, üretim ve dış ticaret yapısındaki bu dönüşümü başlatan unsurlar olarak sayılabilir. Ancak,

bu unsurların başlattığı dönüşüm, son yıllarda TL'nin değerlenmesi ve dezenflasyon süreci ile birlikte hız kazanmış ve “ithalatlaşma” ve “asyalılaştırma” eğilimini daha da güçlendirmiştir. Bu durum, üretim ve dış ticaretteki dönüşümü derinleştirirken, ekonomi genelinde yüksek dış ticaret açığı, yeterince istihdam yaratamayan büyüme ve rekabet gücü kaybı gibi sorunların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Döviz kurundaki reel değerlenmenin yol açtığı rekabet gücü kaybını telafi etmek için firmalar, istihdam ve reel ücret artışlarını sınırlandırarak işgücü verimliliğini artırmaya öncelik vermişlerdir. Bu uyum çabaları ise ekonomide imalat sanayinin istihdam ve katma değer yaratma kapasitesini önemli ölçüde sınırlandırmıştır.

ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ İKTİSADİ VE İDARİ BİLİMLER FAKÜLTESİ DERGİSİ YAZIM KURALLARI

Derginin sahibi Ç.Ü.İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi adına Fakülte Dekanıdır.

Çukurova Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi iktisat, işletme, kamu maliyesi, ekonometri, uluslar arası ilişkiler, çalışma ekonomisi alanlarında ve bu disiplinler arasındaki teorik, metodolojik ve uygulamaları konuları irdeleyen araştırma makaleleri, kitap özet ve eleştirileri, kısa araştırma sonuçları, kısa yorumlar, editöre notlar, akademik toplantı haberleri ile politika önerileri yayımlar ve bilim insanları ile bilim dünyası arasında bir platform oluşturmayı amaçlar. *Çukurova Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* yılda 2 kez yayınlanan hakemli bilimsel bir dergidir. Dergiye Türkçe ve İngilizce makaleler gönderilebilir. Makaleler Yayın Kurulu tarafından konularında uzman hakemlere gönderilir. Makalenin yayınlanıp yayınlanmaması kararını ilgili hakemler verir.

Dergiye gönderilecek yazı ve makaleler MS Word 6.0 veya ileri versiyonlarda yazılmış olarak diskette veya CD de ve üç kopya basılı olarak gönderilmelidir. Metinler 29 X 19 cm boyutunda kağıda üstten, sağdan ve soldan 3'er cm boşluk bırakılarak Arial yazı karakterine göre, 10 punto büyüklüğünde ve 1.5 satır aralığı ile yazılmalıdır. Gönderilecek makaleler, şekil, çizelge ve ekleri ve kaynakçasıyla beraber en çok 20 sayfa olmalıdır. Gönderilen tablo ve grafiklerin dergi sayfa boyutları dışına taşmaması gerekir. Metin içinde yer alan tabloların kaynakları ilgili tablonun altında belirtilmelidir. Her tablonun adı mutlaka belirtilmelidir. Şekillerde ise, şekil alıntı ise şekilden önceki metnin sonunda kaynağı verilmeli, çizilen şekillerin numarası ve ismi şekiller ile birlikte yazılmalıdır. Sayfa numarası ilk sayfadan başlayarak sağ üst köşede verilmelidir. Makalede en fazla 200 kelimelik Türkçe ve İngilizce dillerinde yazılmış özet bulunmalıdır.

Kitap özetleri ve eleştirileri, bilimsel toplantı özetleri ve duyuruları, daha önce basılmış yazımlarla ilgili görüş, katkı, eleştiriler ya da farklı bir konu üzerindeki deneyim ve düşünceler için yazılan Editöre Mektuplar 500 kelimeyi aşmamalıdır. Bilimsel etik ve yazım kurallarına uygun olarak kaleme alınmış olmalıdır.

Makalede kaynak bildirme “yazarın soyadı, yıl, sayfa no.” esasına göre yapılmalıdır. Örnek “... Bayhan (1986, s.12)...”. Birden fazla kaynağa aynı anda atıf yapılıyorsa yazarların soyadları, yıl ve

sayfa no.su yazılarak birbirinden noktalı virgülle ayrılmalıdır. Örnek "... (Bayhan, 1986, s.345; Demir, 1985, s.50)...". Yararlanılan kaynağın ikiden fazla yazarı varsa birinci yazarın soyadı verilmeli ve "vd." ibaresi kullanılmalıdır. Örnek "... (Bayhan vd., 1984, s.4)...".

Dergide yayınlanmak üzere kabul edilen makalelerin yazarları, makalenin kabul edildiğini öğrendikleri tarihten itibaren 15 gün içinde World 6.0, 7.0 veya ileri versiyonlarında ki programında yazılmış olan makaleleri (1.44 MB veya 2.00 MB'lik bir disket veya CD olarak) Dergi Yayın Kurulu'na gönderirler. Aksi takdirde makale yayınlanmak üzere kabul edilmesine rağmen gerekli şartlar yerine getirilmediği için dergide yayınlanmayacaktır. Dergi Yayın Komisyonu, yazım kurallarına göre düzenlenmeyen makaleleri yayınlamama hakkına sahiptir.

Yazı ve makalesi yayımlanan her yazara derginin ilgili sayısından 5 adet gönderilir. Ayrıca telif ücreti ödenmez. Yazı ve makalelerin içeriğinden yazarlar sorumlu olup, yayınlanmayan yazılar iade edilmez.